
АНКЕТНО ПРОУЧВАНЕ В НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ НА ТЕМА

«МОЯТА ЛЮБИМА ЕЗИКОВА ЗАДАЧА»

Елена Савова

В статията се представят резултати от анкетно проучване сред студенти от Нов български университет на тема „Моята любима езикова задача“. Данните показват, че студентите предпочитат задачи, при които се прилагат комбинации от дейности за комплексно усвояване на знания и умения, като на първо място е поставено умението за говорене. Резултатите могат да послужат при организацията и планирането на чуждоезиковото обучение в НБУ, а идеята за проекта може да се използва при провеждане на други изследвания на учебния процес от гледна точка на учещите.

Im vorliegenden Artikel werden Ergebnisse einer Studentenbefragung an der Neuen Bulgarischen Universität zum Thema „Meine Lieblingsaufgabe im Fremdsprachenunterricht“ besprochen. Die Studie zeigt, dass die Studenten Aufgaben bevorzugen, die mehrere Handlungen zum komplexen Erwerb von Kenntnissen und Fertigkeiten verknüpfen. Dabei stehen die Aufgaben zur Entwicklung der Sprechfertigkeit an erster Stelle. Die Ergebnisse der Studie bieten aufschlussreiche Schlussfolgerungen über die Schwerpunktsetzung im Fremdsprachenunterricht an der Neuen Bulgarischen Universität. Das Projekt kann außerdem Anstoß für weitere Untersuchungen des Fremdsprachenunterrichts aus der Lernerperspektive geben.

Увод: Педагогическите изследвания играят съществена роля за оптимизирането на теорията и практиката на чуждоезиковото обучение. На базата на емпирични и експериментални проучвания преподаватели и изследователи добиват обективна информация за наблюдаемите компоненти на учебния процес и проверяват ефективността на хипотетично конструирани дидактически модели. В последните две десетилетия на глобализация, масово навлизане на информационните технологии и изграждане на общество на знанието,

---

под влияние на конструктивистичните схващания за образованието фокусът на обучението се премести върху обучавания. Наложил се нова представа за «добрия и успешния учещ», който, наред със знанията и уменията в дадена област, усвоява качества като автономност, рефлексивност и способност за учене през целия живот. Променили се и схващанията за обучението – днес то се определя като двустранно, активно взаимодействие между преподаватели и учещи. Това засилило интереса към емпиричното проучване на този процес от перспективата на неговите преки субекти - обучавания и преподавателя. Пример за това са изследванията на т. нар. "субективни теории", т.е. съвкупностите от знания, убеждения и хипотези на преподавателите или обучаваните за обучението/ученето, които влияят върху тяхното поведение и върху резултатите от работата им. Както използването на научни теории, така и изследването на субективните теории, подпомага обяснението и предвиждането на обективната реалност (в случая – обучението) и планирането на стъпки за нейната положителна промяна (вж. Гротиан 1998: 33-35)

Изследване с фокус върху перспективата на учещите се проведе и в Нов български университет през пролетния семестър на 2009 г. Неговият надслов "Моята любима езикова задача" разкрива стремежа да се осветли един от най-важните компоненти на учебния процес в ЧЕО. Това са направляваните чрез инструкции дейности на учещите за постигане на конкретни частични учебни цели; като тези дейности са разкрити през погледа на самите учещи, които разсъждават за тяхната полезност, изпълнимост, привлекателност и ефективност.

Предмет на изследването следователно са задачите и упражненията в обучението по чужд език. От теоретична гледна точка те могат да бъдат определени и разграничени по следния начин:

Упражненията са дейности на учещите, чрез които се повтарят, затвърждават и усвояват езикови единици – изолирано или в

ситуативен контекст. При упражненията обикновено се извършват еднотипни мисловни и речеви действия (Йенфу 1994: 14), като предварително са зададени начинът на изпълнение, формата и съдържанието. Употребата на езика е контролирана, грешките почти не се толерират. Упражненията подготвят учещите за изпълнението на комплексни комуникативни задачи (Хойсерман, Пифо 1995: 195-196).

Задачите поставят пред учещите комуникативни проблеми в ситуативен контекст. При тяхното решаване следва да се съобразяват езикови, съдържателни, прагматични, социологични и межкултурни аспекти на общуването. Те се изпълняват често на няколко етапа, в работа по двойки или по групи, при използване на различни учебни стратегии (Йенфу 1994: 15). Езиковите форми и съдържанието на речевите действия се избират от самите учещи. Езиковата употреба е по-слабо контролирана, тя носи белезите на «междинния език», но затова пък е по-автентична, отколкото при упражненията. При изпълнението на задачите е важен не само резултатът, но са от значение и процесите, които водят до него (Хойсерман, Пифо 1995: 196). Може да се обобщи, че упражненията са насочени предимно към усвояване на езикови знания, а задачите – към прилагане на тези знания и формиране на комуникативни умения.

Обект на изследването са студенти, изучаващи чужд език за професионални цели (бъдещи преводачи и преподаватели) в ролята им на изпълнители и коментатори на задачите и упражненията в чуждоезиковото обучение.

Целта на изследването е да се проучат предпочитанията на студентите към определени задачи, упражнения и речеви дейности и направените изводи да послужат за подобряване на обучението по практически език.

Изследвани лица:

В изследването участваха общо 109 студенти в програми Англицистика, Германистика, Испанистика, Романистика (френски и италиански език) и Арабистика на НБУ. Към момента на провеждането му 12 от студентите се обучаваха в преподавателския модул на тези програми, а 2 - в Магистърска програма "Лингводидактика".

Автор на идеята и ръководител на проекта бе доц. дпн. Павлина Стефанова. В организацията, събирането и анализа на данните участваха доц. д-р Светлана Димитрова, доц. д-р Анелия Бръмбарова, гл.ас. д-р Елена Савова и преп. Дешка Маргаритова.

Като **инструмент за събиране на данни** бе избрано анкетирането чрез поставяне на отворени (открити) въпроси. Студентите получиха работни листове със следната инструкция:

"Моля, опишете кратко предпочитания от Вас тип упражнение / езикова задача или дейност от учебните системи, които познавате и/или използвате при изучаването на чуждия език. Споделете защо Ви харесва - интересно ли е или по-скоро полезно? Какви езикови знания - граматика, лексика, произношение и/ или речеви умения - умения за четене, слушане, говорене или писане - развива? Как се изпълнява - конкретни стъпки и етапи на изпълнение на задачата? Каква е ролята на преподавателя по време на изпълнението на задачата? Ключовите думи, дадени по-долу, биха могли да са Ви от полза:

- ясна цел;
- интересно съдържание;
- предполагащо интерактивна форма на работа;
- развиващо умения за автономна употреба на езика;
- съответстващо на възрастта, интересите и/ или потребностите на обучаваните;
- съответстващо на нивото на владене на чуждия език.

Дайте пример за харесваното от Вас упражнение на съответния чужд език - за целта можете да копирате и приложите пример от избраната учебна система."

В инструкцията съзнателно са използвани в еднакъв контекст понятията "задача" и "упражнение", тъй като за повечето студенти те нямат терминологична разлика. За да бъдат разбрани в техния тесен и широк смисъл, заедно с тях е употребено и уточняващото понятие "дейност".

Във формулировката на анкетните въпроси личи от една страна стремеж към яснота и поставяне на основни насоки за отговори, но от друга - към предоставяне на свобода в изказванията, а с това – към разширяване на възможностите, изследователите да добият разнообразна, субективно избрана от студентите и с това автентична, дори нова и неочаквана информация.

Организация на изследването:

При получаване на работните листове студентите имаха възможност да зададат въпроси за изясняване на съдържанието и начина на изпълнение на задачата. Студентите бяха помолени да отговорят на анкетните въпроси писмено.

Анализ на данните и обсъждане:

Събраните данни са подложени предимно на качествен съдържателен анализ. За целта са използвани следните критерии, които до голяма степен са свързани с опорните думи към анкетните въпроси:

1. Съответствие на целта на задачата/упражнението на представите на обучавания за усвояване на езика:
  - а) принос на задачата/упражнението за развиване на важни за обучавания комуникативни **умения**;

-
- б) принос на упражнението/задачата за усвояване или затвърждаване на езикови **знания/форми**;
  2. Използване на упражнението/задачата като средство за **(само/контрол)**;
  3. Харесване на **формата на провеждане**;
  4. Принос на упражнението/задачата за обогатяване на **неезиковите знания**;
  5. Принос на упражнението/задачата за **личностното развитие** на обучавания (за формиране на важни за него **качества**);
  6. Съответствие на упражнението/задачата на **нивото** на владеене на чуждия език от страна на обучаваните.

Анализът на данните показва, че свободно поставените въпроси и незадължителният характер на условието за придържане към опорните думи очаквано са довели до разнообразни по съдържание отговори. Сред тях има и изказвания, които свидетелстват за недостатъчно адекватно тълкуване и реагиране на анкетните въпроси. Това може да се дължи на следните причини:

- обучаваните не са разбрали анкетната задача и не са се възползвали от възможността за допълнителни обяснения към нея;
- обучаваните не са изпитали определен интерес и/или полза от прилаганите езикови задачи и упражнения поради използваните методи на преподаване и/или учебни комплекси по чужд език;
- обучаваните не са развили съзнанието на учещия чужд език, който вниква в целите и структурата на учебните действия и стратегии – в този случай те или не могат да си спомнят за конкретна задача, или възприемат всички учебни действия за еднакво важни;

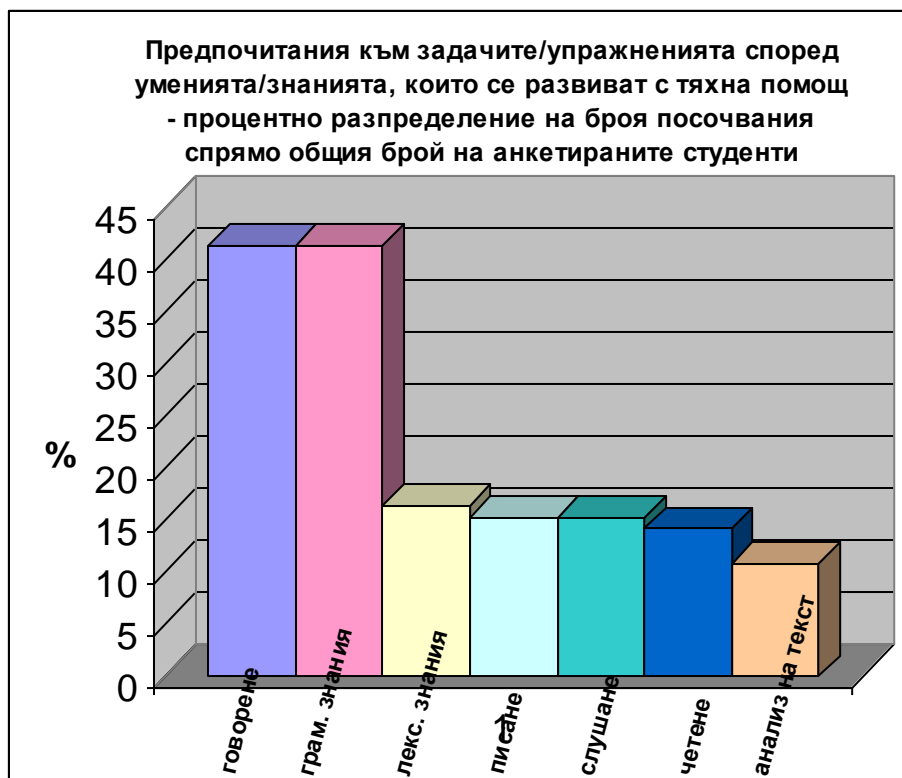

- обучаваните са се отнесли към анкетата формално, скептично, предпазливо или като към поредното допитване за студентска удовлетвореност от курсовете.

Отговорите, които можем да определим като адекватни на анкетните въпроси, съдържат разнообразни задачи и упражнения, описани по нееднакви критерии. Въпреки това, изказванията позволяват някои обобщаващи наблюдения:

Понятието, което лежи в основата на първия критерий за анализ - целта на задачите и упражненията, се споменава от анкетираните сравнително рядко. От една страна, студентите посочват изискването си за ясно формулиране на целите на задачите или упражненията. От друга страна, в редица отговори или липсва връзка между целта на задачата/упражнението и усвояването на определени знания/умения, или направената връзка е неправилна. Правилно съотнасяне на цели със знания/умения може да се установи предимно в отговорите на студентите в преподавателския модул на програмите.

Въпреки това, данните от анкетата показват, че предпочитанията на студентите към определени задачи и упражнения зависят предимно от целите, т.е. знанията и уменията, които усвояват или затвърждават с тяхна помощ. Количественият израз на тези предпочитания може да бъде представен чрез следната графика:

Общият брой на посочванията надвишава 100%, тъй като редица студенти са назвали в отговорите си повече от една задача/упражнение и съответно повече от едно знание/умение.

Сред предпочитаните задачи и упражнения преобладават тези, които допринасят за развиване на умения (79,6%) пред тези, които изграждат само езикови знания (57,77%).

На първо място са задачите и упражненията за развиване на уменията за говорене (42,5%). В отговорите на анкетата присъстват всички компоненти на това умение - от произношението и лексикалната и граматична правилност, през използването на адекватни словесни действия и изпълването им с интересно или значимо съдържание, до глобални аспекти на комуникативното поведение като междуличностно общуване, защитаване на лично мнение или убедително представяне пред публика. Посочените задачи и упражнения, които водят до изграждането на тези умения, са разнообразни: работа върху произношението, конструктивни,

---

трансформационни и аналитични упражнения, съставяне на изказвания (описание, разказ, коментар, предположение) по опорни илюстрации, думи или словосъчетания, ролеви игри, симулации, отговори на въпроси и коментари към прочетен текст, дискусии, презентации, проектни задачи.

Същият процент студенти (42,5%) отдават предпочитания на задачите и упражненията за усвояване на знания за граматични структури. Действително, за много от анкетираните са важни както уменията за речева продукция, така и знанията, които допринасят за постигане на езикова коректност при тяхното прилагане. Като средства за изграждане на тези знания и умения са посочени от една страна, традиционни граматични упражнения за затвърдяване и автоматизиране, а от друга, задачи за свободно изразяване, в които играят роля съзнателната употреба на езика и техниките за коригиране и предотвратяване на грешки.

На следващите места, с почти еднаква тежест в количествено отношение, са поставени знанията за лексикални единици (16,4%), уменията за писане (15, 3 %) (на обяви, отговори на обяви и читателски писма, лични писма, аргументативни съчинения), уменията за разбиране при слушане (15, 3 %) и за разбиране при четене (14,7%).

Прави впечатление, че студентите предпочитат упражнения и задачи, в които се прилагат комбинации от дейности за комплексно усвояване на знанията и уменията. Такива задачи са например тези, при които работата върху граматични или лексикални явления се извършва на базата на свързан текст и съответно на неговото цялостно разбиране - например попълване на липсващи думи в съобщителни или въпросителни изречения, свързани с текста, попълване на глаголни форми, като глаголите са дадени в скоби, подреждане на разкъсан текст в правилна последователност (като

опора за изпълнение на задачата е прослушване на песен), попълване на пропуски в текст (чрез словообразуване). Особено предпочитана е комбинацията от задачи за разбиране на текст със задачи за свободно изразяване в устна или писмена речева продукция - например отговори на въпроси към текста, дискусия, отговор на прочетена обява или на читателско писмо. Сравнително рядко се посочват упражнения за изолирано усвояване или затвърждаване на лексикални и граматични знания.

По-обособена група (10,9%) образуват отговорите на студенти, изучаващи френски език, изразили предпочитания към задачи за анализ на свързан текст, с които те обогатяват не само уменията си за разбиране, но и знанията си за особеностите на контекстуалната употреба на различни лексикални и граматични конструкции. Тези отговори могат да бъдат свързани от една страна с определени методи на преподаване, към които са привикнали цитираните студенти, а от друга - със сравнително високото им ниво на владение на изучавания език, с което се обяснява техният стремеж не само към комуникативен, но и към аналитичен подход в езикоусвояването.

Във връзка с втория критерий за анализ може да се посочи, че изследваните лица сравнително рядко вземат отношение по използването на задачите и упражненията като средство за контрол или самоконтрол. Анкетиранияте, в чиито изказвания присъства тази тема, често не разграничават обучаващите от контролните функции на задачите/упражненията. Така например, според една студентка, преподавателят дава задачата за подреждане на куплети от песен, за да разбере, доколко студентите са усвоили езика и дори за да могат те сами да установят нивото си. От друга страна, почти липсват изказвания за прилагането на същинските тестови задачи. Една студентка е посочила превода като ефективно средство за самоконтрол – схващане, което днес редица специалисти и

преподаватели считат за консервативно. Смятаме, че е необходимо у учещите да се формира усет за разграничаване на обучаващите от контролните функции на задачите и упражненията, за да се стремят към реално поставените чрез тях цели и резултати.

Във връзка с третия критерий за анализ може да се обобщи, че анкетираните определено предпочитат интерактивни форми на изпълнение на задачите/упражненията - работа по групи, работа по двойки, ролеви игри. Студентите харесват нетрадиционни задачи, в които има забавен или откривателски елемент, участват повече сетива и се изпълняват разнообразни дейности - например разглеждане на университета и споделяне на видяното, отгатване на личност по описание и др. Предпочитат се и задачи, които изискват използване на интернет и нови технологии. Посочените форми на изпълнение внасят динамика в обучението; дават възможност информацията да се преработва активно и едновременно по няколко начина; помагат на всеки учещ да се чувства част от упражнението, т.е. в центъра на учебния процес, способен да го променя и управлява според собствените знания, опит и нужди, сам да достига до учебните изводи, да оценява другите и себе си, да си взаимодейства и сътрудничи с останалите обучавани, да прилага творческите си способности.

Това може да се свърже с четвъртия и петия критерий за анализ: Голяма част от анкетираните посочват, че съдържанието на задачите и упражненията трябва да съответства на възрастта и интересите на учещите, да е свързано с актуални теми, да ги запознава с "любопитни факти", да ги обогатява с нова информация, не непременно свързана със страните, в които се говори изучаваният език, да ги поставя в "смислени", близки до реалния живот ситуации, да насърчава учещите да използват своите знания и опит, да споделят лични преживявания, да изразяват собствено мнение. Наред с това, студентите, предимно от преподавателския модул, посочват задачи и упражнения, които

подобряват уменията за концентрация, подкрепят запаметяването, развиват въображението, логическото мислене, способността за общуване, уменията за говорене пред аудитория и работата в екип. Това означава, че те предпочитат задачи и упражнения, които не само допринасят за усвояване на знания и комуникативни умения, но и за изграждане и усъвършенстване на личностни и дори професионални качества и с това - за цялостното развитие на учащите.

Анализът на данните не показва отчетлива зависимост на предпочитанията към определени умения и задачи от изучавания език или нивото на неговото усвояване/владение. В отделни случаи изследваните лица информират пряко или косвено за връзката на предпочитанията им към едни или други умения (видове задачи) със степента на владение на тези умения или със субективното усещане за трудност или лекота при изпълнението.

По-ясно разграничаване между обучаваните може да се направи при съпоставката на студентите от преподавателските модули/програми на Департамент "Чужди езици и литератури" с останалите студенти. Студентите от преподавателските модули и от магистърска програма «Лингводидактика» много по-пълно, ясно и точно описват и обосновават предпочитанията си. В повечето случаи, за разлика от останалите студенти, те дават конкретен пример от учебник или от обучението за харесваните от тях задачи или упражнения, като посочват целта и стъпките за тяхното изпълнение. Техните отговори в по-голяма степен показват очаквания, чуждоезиковото обучение да допринесе не само за усвояването на определени езикови структури и речеви умения, но и за изграждането на способността за общуване и за цялостното развитие на личността.

Първите **изводи** от проведената анкета, заедно с препоръки за чуждоезиковото обучение и за подготовката на бъдещите преподаватели, са направени от Димитрова (2010: 392-394). В тяхна

подкрепа и продължение могат да бъдат изведени следните **обобщения и заключения**, основани на настоящия анализ:

1. Разнообразието от видове задачи, упражнения и комуникативни дейности, посочени в отговорите на анкетиранияте, свидетелства за разнообразието от дейности и похвати, прилагани в чуждоезиковото обучение в департамент "Чужди езици и литератури" на Нов български университет.

2. Предпочитанията на различните студенти към различни видове задачи/упражнения показват наличието на различни типове обучавани с индивидуални учебни стратегии и потребности.

3. Предпочитанията на повечето учещи към разнообразие от езикови задачи/учебни дейности представляват отрицание на обучението, в което преобладава «монотонно еднообразие» от еднотипни езикови упражнения (Димитрова 2010: 393).

4. Проучването дава информация за представата на учещите за обучението по чужд език. Изказванията на анкетиранияте илюстрират някои основни концепции за езикоусвояването – атомистичния (модуларния) и холистичния подход (вж. Шварц 1996: 110-115) и хипотезите за различни видове учене: автоматизиране, съзнателно усвояване и активно, творческо поведение (вж. Хелбиг 1981: 62-63). В съответствие със съвременните представи за обучение по чужд език, много от обучаваните предпочитат интегрирането на тези подходи.

5. Проучването дава информация за мнението на обучаваните за дейностите и уменията, на които трябва да се наблегне в учебния процес. Това е на първо място овладяването на устната реч (слушане и разбиране) чрез задачи за използване на изучавания език като средство за общуване в ситуации, близки до автентичните. Фактът, че тези умения и задачи се посочват не толкова като прилагани в достатъчна степен, колкото като необходими и желателни, следва да

се вземе предвид при планиране и провеждане на чуждоезиковото обучение в НБУ.

Не винаги адекватните, пълни и точни отговори на анкетната задача налагат други два важни извода:

6. Преподавателите следва да развиват у обучаваните умения да осъзнават целите на всяка урочна единица и ролята на отделните задачи и упражнения за постигането на тези цели.

7. На студентите би следвало да се преподават стратегии на учене, чрез които те да изградят умения сами да си поставят учебни цели, да избират и прилагат съзнателно задачите и упражненията, да оценяват резултатите от тяхното изпълнение. Това означава, студентите да се развият като автономни учещи, които наблюдават, разбират, анализират и управляват по-отговорно и самостоятелно собственото си езиково и учебно поведение.

Представеното изследване може да се определи като "пилотно". Натрупаният опит с формулирането на анкетните въпроси, със събирането и обработването на получените данни, може да се използва при нови проучвания с по-голям брой обучавани. Проектът "Моята любима езикова задача" в Нов български университет може да послужи като пример за провеждането на все още недостатъчно разпространените, но особено необходими изследвания, които имат за цел да опишат процесите на изучаване и преподаване на чужд език от перспективата на учещите.

Литература:

Димитрова 2010: Светлана Димитрова-Гюзелева. Добрите преподаватели умеят да обясняват, перфектните – да вдъхновяват, или отвъд пределите на учебния комплекс. *Език, литература, многоезичие. Доклади пред първата национална*

междууниверситетска конференция, май 2009 г. Съст. Светлана Димитрова, Станимир Мичев, Росен Велчев. Издателство на Нов български университет. 390-400

Гротман 1998: Rüdiger Grotjahn. Subjektive Theorien in der Fremdsprachenforschung: Methodologische Grundlagen und Perspektiven. *Fremdsprachen Lehren und Lernen*. Hg. v. Gert Henrici und Ekkehard Zöfgen. Gunter Narr Verlag Tübingen. 27:33-59

Йенфу 1994: Ni Jenfu. Aufgabe und/oder Übung? Betrachtungen zu einem Begriffspaar – mit praktischen Beispielen. *Fremdsprache Deutsch. Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterrichts. Aufgaben und Übungsgeschehen*. 10: 14-17

Хелбиг 1982: Gerhard Helbig. Sprachwissenschaft – Konfrontation – Fremdsprachenunterricht. Verlag Enzyklopädie Leipzig. (Zur Theorie und Praxis des Fremdsprachenunterrichts).

Хойсерман, Пифо 1996: Ulrich Häußermann, Hans-Eberhard Piepho. Aufgaben-Handbuch Deutsch als Fremdsprache. Abriß einer Aufgaben- und Übungstypologie. München: Iudicium

Шварц 1996: Monika Schwarz. Einführung in die kognitive Linguistik. A. Francke Verlag Tübingen und Basel.